

Milosevits Péter

Lerjano, perjano

Ez az első karácsony édesapám nélkül. Szenteste van, nekem kell bevinnem a betlehemi jászlat jelképező szalmát. Gyerekkoromban az egész konyhát felszórtuk. Most egy maréknyit viszek.

Hezitálok, hogy elsüssem-e a régi kalázi poént:

- Jó estét kívánok.
- Jó estét. Mi jót hozol?
- Nem látod? Szalmát.

Kacagás, kuncogás, végül valaki bemondja a helyes választ:

– Egészséget és boldogságot.

Nem tudom, illik-e a gyászév karácsonyán felidézni ezt a klasszikus tréfát. Jó megoldás nincs, nevetni nem fogunk, ha viszont kihagyom az anekdotát, édesanyám rám süti, hogy megszegem a tradíció kontinuitását. (Jó, ő nem azt mondaná, hogy „a tradíció kontinuitását”, hanem „minden odalesz, ha én meghalok”).

Kanalazzuk a halászlét, s dicsérjük a pontyot. Vagyis engemet. Mert nem könnyű jó halat venni; régebben a nagyfater dolga volt, aztán apámé lett, most én rohángáltam a piacokon. (Ugyanis anyám szerint csakis tükörponty jöhet szóba.)

– Lesz halászlénk újévig – jósolja.

Halbeszerző elődeimtől tudom, hogy jó halászlét csak drabális halból lehet főzni, ezért egy bálnát választottam a pontyok közül. Anyám persze a család megfogytakozott létszámára céloz.

– Majd megkocsonyásodik – utalok vigasztalóan a nagyapámra, aki rajongott a halkocsonyáért.

Jön a mézzel locsolt diós tészta, aztán családunk első zongoristája felemlíti, hogy a nagyapja (az én apám) szentestén, improvizált rítusként, mindig evett befőttet.

– Engem is tömött vele.

– Milyet akartok? – szól vissza anyám már a spájzból. – Ószibarackot vagy meggyet?

– „A meggyfán meggy termett...” – dúdolom a régi kalázi dalt.

A fiam folytatja:

– „Lerjano, perjano.”

Anyám csodálkozva néz az unokájára:

– Te is tudod ezt?

– Én is kalázi zenész vagyok.

Fiammal felváltva fújjuk a nóta végét:

– „Vajon hány meggy termett?”

– „Hét meg öt és kilenc.”

– Tovább?

– Nincs tovább. Ennyi az egész.

– Majdnem haiku.

– Üzenetnek hangzik.

– Vagy jóslat.

– Esetleg varázsige.

– Mindenható bűvös szó.

A „Lerjano, perjano” jelentésének megfejtéséhez nincsen kulcsunk, viszont a számokról családunk első zongoristája elmondja, hogy a zenei ötös hangzatban egyszerre szól az alaphang, a terc, a kvint, a szeptim és a nóna, vagyis öt hang egyszerre: az első, a harmadik, az ötödik, a hetedik és a kilencedik hang.

– Ebben az értelmezésben a „hét meg öt és kilenc” zenei jelentéssel rendelkezik, ami teljesen logikus egy zenészfaluban.

– Jó! – vágom rá automatikusan, aztán továbbszövöm a gondolatmenetet. – Egy törökkori adóívből tudjuk, hogy Kalázt kilenc család alapította: *Milosevics, Mirkovics, Jurkovics, Adasevics, Radonics, Jankovics, Sztanics, Gyukics, Zsivkovics*. Szerintem hét zenész, plusz az énekesnő és egy kocsmáros. A dalbeli „hét” talán a falut alapító tamburazenekar létszámát definiálja, míg a „kilenc” az őslakosok bruttó lélekszáma. Az „öt” pedig a zenei ötös hangzatot jelenti.

Váratlanul, a szenteste meghittségét sértő módon, megcsörren a telefon. Anyám tartózkodó udvariasággal felelget valakinek:

– Jó estét... Nem emlékszem. Talán a sufniban... Megnézem. Ha nem rágták szét az egerek. Minden jót.

– Ki volt az?

– A betlehemesek. Kéne nekik a régi bekecs, amiben pásztort játszottál. Kérik a csillagot is. Fityiszt az orrukra.

– A csillagot?

Mindnyájan emlékszünk rá, hogy az ősz hajú számtantanár milyen gondossággal szerkesztette unokája karácsonyi fellépésére a betlehemi csillagot. Körző, vonalzó, olló, kartonlap és ezüstpapír.

– Soha még betlehemesek nem mászkáltak olyan precíz csillaggal, mint mi – hetvenedik családunk első zongoristája. – Igazi pentagramma volt. Ötágú csillag. Tehát az öt...

Csend.

Fiam a tányérba bámul, úgy mondja:

– Itt van a kulcs.

– A tányérban?

- A csillagban.
- Megmondtam, hogy fityiszt az orrukra. A csillagot nem adom.
- Oda kell adni. A csillagnak járnia kell.
- El fogják hagyni a taknyosok.
- Nem lehet elhagyni. A csillagot őrzi a dal: „hét meg öt és kilenc”. A hét tamburást és az énekesnőt meg a kocsmárost, vagyis a falualapító kilenc családot egy ötágú csillag vezette Kalázra.
- Tehát a számsor nem az ötös hangzat jelképe?
- Mért ne lenne az? A tamburások az énekesnővel és a kocsmárossal követték a csillagot, s közben ötös hangzatban muzsikáltak.
- Rendben. De még mindig ott a rejtély, hogy mit jelent a „Lerjano, perjano”.
- Megmondtuk, hogy mindenható varázsigé.
- És mit jelenthet?
- Nyilván mindent, hogyha mindenható.

*

Remélem, jó nyomon járok, s a régi dallal nem égetem le magamat, mint saját verseimmel. Ugyanis néha elszalad velem a ló, és verset írok. Kizárólag kézzel! Minden mást számítógépen, de verset csakis kézzel, tollal, papírra.

Így érdekes költemények is születnek. Például éjszaka, sötétben, az ágy mellé helyezett noteszban. Vagy zötyögő villamoson. Utólag néha azt sem tudom eldönteni, milyen nyelven remekeltem. Olykor a cirill vagy latin betűs alternatíva sem eldönthető. (Leginkább az ékírás jöhetne szóba, azt azonban akkor sem tudnám elolvasni, ha el tudnám olvasni.)

Most egy dalszöveg ritmusának ellenőrzéséhez kérem a fiam segítségét. Családunk első zongoristája figyelmesen böngészi a gyűrt cetlit:

- Ez cirill vagy latin betű?
- Nem mindegy? Te csak énekelj.
- „Májás abonya...”

Boldogan írnám azt, hogy a „Májás abonya” egy misztikus varázsigé valamilyen titkos nyelven. Mint a „Lerjano, perjano”.

Ám jól tudom, hogy a „Május alkonya” című dalszövegem refrénjéről van szó.

Ebből persze nem következik az, hogy a „Májás abonya” nem jelent semmit. Nyilván jelent valamit, csak nem tudni, mit.

(Részlet a szerző „Kaláz parazsa” című, megjelenés előtt álló regényéből.)

Varga Ilona

Joka II.

(részletek)

A megülés

Janó gondolataiba mélyedve lépegetett, s egyre az a megaláztatás járt az eszében, amit nem sokkal korábban kellett elszenvednie. Az a gyalázat égette belül, ahogyan a bíró bánt vele.

– Azt se tudta, hogy ki vagyok, mégis azonnal pocskondiázott. Nem ismert és mégis gyalázott. Túcámat is szájára vette... Mert ő a bíró? Azt hiszi, hogy bármit mondhat, bárhogy bánthat, mert felettem áll. „Nem látod, hogy cigány?” – förmedt az írrokra is. Őt is lekisebbíti, pedig nem is miközülünk való... Mivel érdemeltük ki ezt a sorsot? – nézett fel az égre.

Újra a falu utcáit járta faáruival, ám hiába akart szóba elegyedni más járókelőkkel, nem adódott erre lehetősége. Az első szembejövő ember – bár még jócskán messze volt – áttért előle a túloldalra. Így járt másod-, majd harmadízben is. Egy kerítés túloldalán, amikor odaért, egy sikkantást hallott. Egy ijedt anyuka, arccal maga felé fordította kisfiát, és átölelte.

– Rá ne nézz, mert eltörik a lábad! – hallatszott a figyelmeztetés.

Ezt még nem hallottam – merengett Janó. A „ha nem teszed ezt vagy azt, elvisz a cigány” és a „ha ilyen rossz vagy, odaadlak a cigánynak” – ezek a gyerekefedések már többször is felvérezték a lelkét. Ezek szerint – most ismét ilyen vidékre értem, itt is ilyenekkel ijesztgetik a gyerekeket. Hát ezért menekülnek előlem, ha meglátnak – jött rá Janó az igazságra. Szörnyen elkecseregett.

– Sem a földön, sem az égben nincs igazság a cigánynak! – sóhajtott nagyot.

Éppen csak, hogy kisóhajtott, Mamó szavai jutottak eszébe: üld meg az utat! Morfondírozott, hogy mit jelenthet, mert nyilván jelent valamit, különben nem adták volna tovább a cigányok nemzedékről nemzedékre. Meg aztán azt is mondta Mamó, hogy akinek ezt a tanácsot adták, valahogy mindnek jobbra fordult hamarost a sorsa.

Míg ezen gondolkodott, megenyhült a dühe.

– Leülök az út közepére valahol – döntötte el.

Úgy is tett, de amikor egy szekér közeledett feléje, belátta, hogy ez bolond ötlet. Felállt és tovább ment, amíg egy keresztúthoz ért. Ott, közvetlenül az

utak összefutása mellett talált egy kis dombocskát, amelyre két ölelkező törzsű fa lombja vetett árnyat. Most odaült, és örült a pompás lehetőségnek: három irányban is hosszan ellátott.

– Rá kell, jöjtek – gondolta magában –, miben lát-nak hiányt a falubeliek. Ami hiányzik, azt kell nekik kínálnom. Arra bizonyára megnyílik a tehetősek pénztárcája, de a szegények szíve is.

Egy ideig más egyebet se tapasztalt, mint azt, hogy hiába emeli meg tisztességtudón újra és újra kalapját a járókelők felé, azok nem fogadják, nem viszonzoz-zák a köszönését. Átnéztek rajta, vagy félrefordítot-ták a fejüket. A kíváncsibb gyerekeket, szüleik vagy testvéreik rángatták el a közeléből. Tisztes távolban azonban ketten-hárman összehajoltak, és egész bi-zonyos, hogy őt vették a szájukra, mivel hogy néha ujjal mutogattak rá és szemüket is felé forgatták.

Mindezekre egy idő óta már nem is ügyelt. Fel sem vette a gúnyolódást, pedig azok ott szemközt nagy nevetve a kalapemeléseit is utánozni kezdték. Ennek ellenére, továbbra is, szinte gépiesen kalapot emelt, ha valaki elment a közelében.

Feltűnt messze egy idős anyóka, talán Mamóval egykorú, aki két nagy kosarat is cipelt. Sűrűn le-le-tette. Ott siettek el mellette a süldő legények, de egy-nek sem jutott eszébe, hogy segítsen neki. Pedig leg-alább egy kis darabon könnyíthettek volna a terhein. Látott férfiakat kétszer, háromszor is elhaladni, oda s vissza az úton. Elfele súlyos zsákkal görnyesztve a válluk, vissza pedig szabadon. Ilyenkor cimbo-rákkal is találkoztak. Örömködtek egymás láttán, összeborultak, paroláztak, s beszédbe elegyedve mentek tovább. Legközelebb azonban megint csak egyedül görbedtek a teher alatt. Képtelenségnek tet-szett, de úgy tűnt, mintha egyáltalán nem ismernék sem a talicskát sem a kétkerekű gyalogtaligát. Min-dent kézben és vállon hordanak. Ezen felvidámod-ván nézdegélt tovább. Aztán megint elkomorult. Egy rozszant fekete gebécske húzott egy csaknem széteső, csikorgó szekeret. (Csoda, hogy a kopott tengelyein ide-oda dülöngélő kerekeit el nem hagy-ta valahol út közben.) Rajta egyetlen, kevés gonddal összeütött durva deszkaláda volt. Csak akkor jött rá, hogy micsoda terhet kísér a nagy nyikorgás, és mi is az láda, amikor a jármű mögött lépegető és zoko-gó, feketébe öltözött két asszonyt meglátta. Halottat visznek, s az ott fenn a koporsó! – döbbsent meg. Fel-állva, tisztességgel, kalaplevéve kísérte őket szem-mel, amíg elhaladtak mellette. Anya és lánya, előbb hálásan tekintettek felé, majd még erősebb zokogás-sal fordultak el tőle. Egy teremtett lélek sem volt, aki legalább egy időre beállt volna melléjük, osztozott volna gyászukban, velük együtt vonult volna.

– Arra van tehát a temető – véste emlékei közé –, legközelebb oda is el kell mennem. Apám azt mon-dta mindig, ha valahol sátrat vertünk, hogy a temetőt is nézzük meg. Az sok mindent elárul. Ahol nem becsülik meg a halottakat, ott az élők is veszélyben vannak. Meg kellett volna már néznem, csak azért

nem jutottam el addig, mert arrafelé még nem ka-nyarodtam.

Ahogy szemlélődött tovább, távolabb kóbor ku-tyákat látott kódorogni. Gyerekeket is észrevett, akik kavicsokkal hajigálták, botokkal kergették, csúz-likkal lövöldözték ezeket az ebeket. Némelyik fáj-dalmas nyüsztése, hozzá is elhallatszott. Az egyik üldözött kutya egyszerre csak őfelé vette az irányt. Egész közel jött hozzá, alaposan körbe szimatolta, majd mellételepedett. Kilátszottak a bordái, az egyik fülén friss seb éktelenkedett.

– Menj tovább, komám! – mondta Janó. – Ide ugyan nem jó helyre jöttél. Megtaláltad az egyetlen sze-mélyt, aki még egy korty vizet sem tud adni neked, nem hogy valami fogadra valót. Na, menj szépen, eredj innen! – kérlegette tovább, de a kutya rá sem hederített arra, amit mondott, a lábához dörgölözött, nem tágitott mellőle. Sőt attól kezdve, hogy megsi-mogatta, még érdekesebb dolgot művelt. Ahányszor csak Janó köszönésre emelte kalapját, ökelme is vak-kantott egy hangosabbat.

– Na, komám, te legalább ismered az illetet, az itteniek sokat tanulhatnának tőled.

A háta mögül, az egyik ház felől, ahová nem látott el, énekszót hallott. A szöveget ugyan nem értette, de a dallamon érezte, hogy az illető hölgy épp vala-mi nagy bánatát dalolja ki.

– Látod-e, komám – magyarázta a kutyának – most már biztosan tudom: élnek itt szerencsére jó emberek is. Hogy honnan tudom? Onnan, hogy rossz emberek nem énekelnek egymagukban... A rosszak vagy sehogy, vagy csak falkában énekelnek. Többnyire, ha menetelnek valahová, vagy valaki el-len. Nekem elhiheted.

Békésen üldögéltek még egy ideig. Janó tett még néhány felfedezést, de csupa olyat, ami újabb fejcsó-válásokra készítette. Látott például két szomszédot, akik a közös kerítésük mentén veszekedtek egy-mással. Nagyon járt a szájuk, látszott: kiabálnak. Sokszor egyszerre is. Még az ökleiket is rázták egy-másra. Aztán a kerítés innenső és onnansó oldalán is felsorakozott szép lassan mindkét férfi háza népe. Az asszonyok előbb csípőre tett kézzel sorolhatták sérelmeiket, majd olyan mozdulatokat tettek, mint-ha átkot szórának egymás fejére. Az sem zavarta őket, hogy már gyerekeik is ott toporognak köröt-tük. Nem léptek közbe akkor sem, amikor kavicsok-at hajigáltak innen oda, onnan emide. Talán még egy ablaktábla is betört.

Látott később két nőt beszélgetni egy másik utcá-ban. Azon, aki az utca felől beszélt, egy háti kendő-ben kisbaba mocorgott. Láthatóan kényelmetlenül érezte magát a kicsi, mert igencsak izgett-mozgott. Az anyja időnként hátranyúlt, igazított valamit a kendőn-babán, de el nem indult volna. Nagyobb ide-ig ő beszélt, néha meg felnevetett azon, amit hallott.

– Látod, komám, hogy nevetgél? – fordult a ku-tyához. – Csak pletykálkodik, és nem érdekli, hogy a babája szenved ott a hátibukiban.

Feltűnt egy házaspár is. Bizonyára piacon járhat-
tak. Az asszony egy-egy cekkert cipelt a kezében,
egy kosarat a karjára fűzve, és egy kisebb dobozt
a hóna alá szorítva kínlódott hazafelé. A férje üres
kézzel kísérte, pipafüstöt eregetve.

Egyszer csak, Janó háta mögül, a fák felől egy
előkelő öltözetű idősebb hölgy lépett elő. Nagyon
megréműlt, amikor hirtelen meglátta őt. Ciigááány!
– suttogta merev szemmel maga elé, majd gyorsan
keresztet vetett és sietve visszafordult. Ha hallotta
még Janót – márpedig bizonyára hallotta – tán még
futni is kezdett ijedtében. Janó ugyanis a kereszt-
vetést látván, nagyot rikoltva talpra szökött, s ug-
rándozni kezdett. „Megvan! Megvan!” – kiáltozta
többször is. Örömeiben még a kutyát is magához szo-
rította, az meg védekezésésként – jobb híján – arcon
nyalintotta.

Janó lesétált a magaslatról, és hosszas szemlélő-
désbe kezdett. Nem vette észre, hogy az átelleni sar-
kon kisebbfajta csődület támadt. Előbb csak egyetlen
idősebb férfi figyelte értetlenkedve, később megállt
egy középkorú. A végén már nyolcan-kilencen talál-
gatták, hogy milyen gyanús mesterségben ügyködik
az a cigány fickó.

– Vajon miért néz folyton le-föl-le? A lombot nézi
ilyen tüzetesen?

– Talán gyümölcsöt keres.

– De hisz azok nem is gyümölcsfák!

– Na és? Cigány. Nem tudhatja.

– Ugyan már! Azért annyira egyik cigány sem os-
toba! Jobban tudja mindannyiunknál. Azt is tudja,
melyik, mikor terem. Különben, hogyan lophatná le
mindig jó időben?

Így köszörülték a nyelvüket egy ideig, majd azt
kezdték találgatni, hogy miért lépked többször is
körbe-körbe.

– Mintha a lépteit számlálná.

– Gondolja, hogy egy ilyen képes lenne számolni?

– Mondom, hogy azt csinálja! Láthatja, hogy kavi-
csokat rak le, és újra lelépi.

Amikor Janó a tarisznyájából egy ceruzacsonkot
kapott elő és felírta, hogy el ne felejtse, amit mért,
mindazok, akik odaát szemmel tartották, szinte egy-
szerre hördültek fel.

– Úgy tesz, mintha írna – állapította meg egyikük.

– Ezzel is át akar minket verni – felelt egy másik.

– Hogy hiheti, hogy írni tud? Maga se tud, én se
tudok, hogy tudna akkor egy cigány? – így egy har-
madik.

– Jó van, visszavonom. Biztos csak térképet rajzol...

– Jaj, Istenem, akkor mégis egy holttest elásására
készül. Biztos, visszajön ide az éj leple alatt.

– Valami lopott kincs lehet ott a mélyben. Kirabol-
hatott régen valakit, ide rejthette, amit elszedett tőle,
most azt keresheti.

– Dehogy is! Halottat hoz ide! – vágta földhöz a
talpát az iménti megszólaló.

– Kincset vinne! – toppantott a másik.

– Maga csak ne toppangasson nekem! – kaptak
már-már hajba.

A kutya előbb morogni kezdett rájuk, majd úgy
döntött inkább hangosan megugatja őket. Egyre job-
ban belelovalta magát, Janó meg így csitítgatta:

– Hidd el, komám, nem ér ez ennyit. Hagyd őket
békén! Úgy tanulnak, ha kíváncsiskodnak... Hanem
nekünk most búcsút kell vennünk egymástól. Szer-
vusz, komám. Én most hazamegyek. Te csak maradj!
Tudom, nincs könnyű dolgod ebben a faluban, de
menj tovább te is! Másutt talán szívesebben látnak.

A kutyát azonban sehogyan sem tudta maradásra
bírní. Hiába gyözködte meg-megállva, hogy örül, ha
az otthoniakat el tudja látni, nincs egy fölösleges fal-
lat se a háznál. Azt ugyan belátta, hogy nyugodtab-
ban hagyná magukra őket, ha lenne, aki távollété-
ben is vigyázna rájuk, de az mégiscsak méltatlanság
lenne ezzel a szakadtfülüvel, ha semmiért szolgálna.

Egy ponton azonban mégiscsak elkanyarodott
tőle a kutya. Messzire szaladt, majd visszaloholt és
a farkát csóválta. Amikor Janó tovább ment volna,
elébe állt, megugatja és szinte kényszerítette a má-
sik irányba. Végre sikerült megértetnie, hogy hívja
valahová.

– Már csak a végére járok, hogy mit akar – gondol-
ta Janó magában, s ment, amerre vezette.

Letértek az útról, fák között haladtak, és egyszer
csak ott találták magukat annál a romos, lakatlan
háznál. Most hátulról érkeztek oda, fák között ha-
ladtak, ezért tűnt ismeretlennek az odaút.

– Köszönöm, komám – simogatta meg boldogan
csaholó barátját. – Láttam már ezt, de hiába akarod,
nem költözhetünk ide. Az igazat megvallva: nem
csak te, én is hiába akarom – tette hozzá keseregve.

A kutya azonban ügyet se vetett arra, amit mond,
egy villám ütötte fa tövéhez rohant, és elszánt ka-
parásba kezdett. A mancsai úgy jártak, mint a mo-
tolla, míg végül egy vastag cupákot ragadott ki a
földből. Azon sárosan odavitte, s szinte dicsekedve
megmutatta Janónak.

– Ez a csont tehát a kincsed? – mosolygott rá. – Kö-
szönöm, hogy megmutattad, én nem élek ilyesmivel,
ásd nyugodtan vissza. Így is adtál valamit. Egy jó öt-
lettel tettél gazdagabbá. – Mondom, hogy nem kell.
Maradjon a tiéd! Amíg újraásod, én el is megyek. Is-
ten legyen veled!

A kutya azonban a vastag csonttal fogai között,
nem hogy vissza nem tért a fa tövéhez, hanem egye-
nesen előrenyargalt. Ott várta Janót, pont azon a
helyen, ahonnan korábban elcsalogatta. Együtt in-
dultak tovább. A kutya alig néhányszor tette le a
csontot, ilyenkor kissé lemaradt, majd újra a fogai
közé kapta, s ott lépkedett tovább Janó oldalában.

Hiába hessegette édes szóval és keményebbel is.
Tuszkolta, megfordította a másik irányba. Kikapta
a cupákot a szájából és visszairányban messze hajítot-
ta. A kutya játéknak vélte. Lába elé hozta, s farkcsó-
válva várta az újrahajítást. Janó hamar megunt, s
végül beletörődött a megmásíthatatlanba.

– Buta vagy, komám! De hát, belátod majd magad
is. Te akartad, nem mondhatod, hogy nem szóltam
időben...

Koma otthonra lel

Mamó épp a gyerekeket tanítgatta. Ő odalent volt, azok meg fent csücsültek egy vastag faágon. Erősen meresztették a szemüket.

– Figyeljétek meg apátok mozgását! Valami azt súgja, hogy mindjárt kibukkan a fák közül. Amíg ideér, azt mondtátok, háromszor is látjátok majd a fák takarása nélkül. Az tehát, ahol ültök kiváló megfigyelő pont. Nézzétek majd meg, hogyan lép! Gyorsan jön-e vagy komótosan! Merre áll a feje-orra? Lógatja-e, előre szegzi-e, vagy a lombkoronát nézegeti? Húzogatja-e a vállát? Jár-e a szája, s ha jár: beszélhet-e inkább, vagy dalolhat? Tekinget-e, s ha igen, sűrűn tekint-e maga mögé? Meglapul-e időnként? Lehajol-e valamiért? Van-e valami a kezében? Követheti-e valaki? Megcsillan-e bármi rajta, nála vagy a nyomában? Figyeljétek mindenre nagyon! Ez is egy komoly cigány tudomány. Nekünk mindig, már messziről tudnunk kell, hogy aki közelít felénk jóindulattal vagy rossz szándékkal igyekszik-e hozzánk. Egyedül jön, vagy rejtekeznek mögötte. Tanácstalan, kétségbeesett vagy magabiztos? Tud-e rólunk, vagy csak véletlenül kódorog felénk? Esetleg menekül-e? Ártani készül vagy védelemre szorul? Van-e nála bármi, amit dugdos, vagy amivel kárt tehetne bennünk? Árulkodik az öltözete is. Bár azzal csak óvatosan, mert az csaphat be, ha ügyetlen vagy leginkább. A rejtett szándékot nem is egyszer fedik el. Ugyanakkor az is igaz, hogy az, amit – és ahogyan – viselnek magukon az emberek, megmutathatja, kik közé tartoznak. No meg azt is, hogy dúskálnak-e a pénzben, vagy elszegényedőben vannak-e (egykor jobb napokat éltek). Hogy, urizáló szegények-e, vagy csakugyan azok...

– Az őseitek is így fürkészték ki az érkezők titkát. Ahol lesátoroztunk, mindig volt egy lesfa. Sikerült is a legtöbb vész elől még jó időben kereket oldaniuk, egerutat nyerniük, vagy felkészülten várniuk a támadást. De más ügyekben is mindig tudni kell, hogy mire számíthatunk attól, aki jön. Még az ismerőst is másként kell fogadni, ha búval bélelt, ha betegség kínozza, ha beszszelt, vagy fenemód vidám. A járása, a lépései, minden mozdulata elárulja már hallótávolságon kívül is. Mondjátok el, hogy mit láttok, és én megmondom majd, hogy miként kell értelmezni!

– Már látjuk! – kiáltott nem sokkal később Flaré, és attól kezdve az öccsével minden újabb észrevételüket közölték.

– Előre néz!... Lehajol!... Visszafordul... Hátrafelé lépdél. Hessegető mozdulatokat tesz. Beszél valakikhez. Futni kezd felénk... Megáll. Lehajol. Csóválja a fejét... Legyint. Megint csóválja... Nagyokat lép. Most meg mintha kerülgetne valakit vagy imbolyna.

– Bolondokat beszéltek – mondta Mamó. – Ne csapjatok be!

– De Mamó! – kiáltott fel izgatottan Flaré – Valaki követi apát... méghozzá kúszva.

– Igen, igen! Én is látom – erősítette meg Mirkó – ide-oda mozognak a tarackszálak mögötte, és csakis arra, amerre ő járt, az ő nyomában. Apa is nyugtalan, talán ő is hall valamit, azért tekinget annyiszor vissza.

Mamó rosszat sejtett. Mondta is:

– Rosszat sejtetek, gyertek le a fáról! Ha csak a fele igaz annak, amit mondtatok, jobb, ha futásra készen fogadjátok, ami, aki jön.

Nyicát is előkiáltotta. Röviden elmondta mi történt. Nyica bólintott, hogy érti. Berohant a kunyhóba, s egy nagyobb batyuval szaladt vissza. Jobbról-balról magához ölelte a két gyereket.

Flaré figyelmeztette öccsét, ha üldöznék őket, lehet, hogy ketté kell majd válnunk.

– Én Nyicával futok, ha így lenne. Ha te is, mi is leráztuk őket, a Tíca-tisztáson találkozunk. Apa fája alatt.

Határtalan volt az öröm, amikor kiderült, hogy egy kutya a váratlan, a magas gáztól mindaddig láthatatlan vendég.

– No, komám, megérkeztünk – fejezett be Janó egy iménti társalgást. – Ők itt a családom, ő meg itt... alighanem egy új családtagunk.

– Ez mindent megmagyaráz! – nyugodott meg Mamó, s elbeszélte Janónak, hogy mi oka volt a nagy összekapaszkodásnak. A gyerekeket is megdicsérte, mert ezek szerint valamennyi megfigyelésük helytálló volt.

Koma – merthogy Janó így szólította, s azontúl a többiek is így nevezték – illendően megnyalintott mindenkit. Először Mamót, a legidősebbet.

– Látjátok, milyen illemtudó? – figyelmeztette a gyerekeket Janó, de Koma rögvest rácáfolni látszott a dicséretre, mivel Mamótól egyből a gyerekekhez szaladt.

Úgy járt a farka örömeiben ide-oda, hogy azt szemmel követni szinte képtelenség volt. Játékosan évődött velük. Előre-hátra ugrándozott, kikövetelve az ismétlődő simogatásokat. Nyicához csak ezután futott, akkor viszont megint csodálkozásra készített mindenkit. Felugrott és két mellső mancsát a lány combjaira tette. Nyica közel hajolt hozzá, mire Koma megnyújtva a nyakát szinte az arcába nyomta a maga orrát. Olyan közel került a szemük, hogy Koma is bandzsítani kezdett. Hosszú percekig néztek így némán, rezzenéstelen tekintettel és mozdulatlanul egymásra.

– Olvasnak egymás tekintetéből! – suttopta Mamó elképedve. – Szinte megszólal ez a kutya.

Volt ebben valami megrendítő. Úgy ért véget a dolog, hogy Koma egyszerre nyalni kezdte Nyicát. Nyalta az arcát jobbról, balról, alulról, felülről, átlósan és mindenféle irányból. Egy merő nyálcsatak lett a lány arca. Még a szemébe is bőven került (később nem győzte kidörzsölni). Ő azonban, mit sem törődve ezzel, úgy ölelte a kutyát, mint fuldokló szokott bármit, ami keze közé kerül. Koma egész este, bármerre ment, ő mellette lépdelt. Amikor lefeküdtek, első szóra megértette, hogy nem mehet be a kuny-

hóba. Odaoldalgot Janóhoz, aki kinn maradt még egy kicsit Mamóval, hogy a holdvilágos és enyhe éjszakát kihasználja. Nem akart reggelig várni azzal, hogy részletesen beszámoljon mindarról, ami Bötönyén történt vele. Elmesélt mindent, amit ott látott, amit megfigyelt. Amikor kutya került szóba, Koma hegyezni kezdte a fülét.

– Nézd, milyen okos, tudja, hogy róla beszélsz – mondta Mamó, s magához húzta az állatot. Hátranyúlt az egyik odakészített tégelyéhez, és egy gyógykencéjével óvatosan bekenegette a sebet. Koma békésen hagyta, pedig összehúzott szeme és egy-egy halk felnyikkanása elárulta: nagyon fáj neki, amikor hozzáért. Mamót egészen meghatotta ez a bátorság, ezért egy lágy pusztit nyomott a kobakjára.

– Fúj, de büdös a bundád! – jelentette ki. – Holnap majd szólok a szerelmednek, hogy fürdessen meg alaposan – fenyegette meg vidáman, de azért folyamatosan simogatta azt a büdös bundát. – Hős vagy – súgta az ép fülébe.

Janó folytatta a történetet, s miután a végére ért így szólt:

– Rájöttem, hogy miben szenvednek hiányt.

– A szeretetben – jelentette ki Mamó azonnal, amin Janó fölöttébb meghökkent.

– Csakugyan! Teljesen igazad van. Ezért is szeretlek annyira. Tisztábban látod a történeteket, mint aki megéli... Bennem a sok megfigyelés ezek szerint nem ülepedett le a lényegéig... Ennekem, amikor keresztet vetett rám az az asszony másvalami jutott az eszembe. A kompániánkkal sokféle vetődünk, sokat láttunk, te persze még nálamnál is többet. Emlékszel, hogy az olyan nagy keresztutak mellé, ahova én is leültem, nagyon sok helyen feszületet láttunk? Hogyne emlékeznél? Bötönyén viszont nem állított senki. Azt találtam ki, hogy viszek oda két megfelelő fatörzsdarabot, és kifaragom előtük a fakeresztet... Azért kell előtük dolgoznom, mert azt hiszik, hogy úgy terem a fakanál, a szakajtó, a kosár meg a teknő, mint barackfán a gyümölcs. Azért mondhatják, és azért hihetik, hogy a cigányok dolgoztalanok, mert csupán a termékeinket látják. Az izzadsággal, izomfeszüléssel – ami szüli őket – sosem szembesülnek. Megérteni pedig csak azt lehet, amit ismerünk. Hát most majd láthatják. Talán így arra is ráébrednek majd, hogy jó szándékkal érkezénék közéjük. Könnyebb lesz így befogadniuk... Hátha befogadnak.

– És honnan viszed a fát? Innen nem viheted, mert belepusztulsz, amíg odaérsz...

– Meg nem is a miénk az erdő – egészítette ki a mondatot Janó. – Láttam, nem messze, ott az üres, romos háznál – amiről már beszéltem neked – egy villámsújtotta fát. Koma pont az alól ásta ki a csontot, amivel érkezett. Meg is köszöntem neki, hogy megmutatta. Azon a fán már Isten keze munkált. Jócskán megpörkölte, telifüstözte a villám, de úgy találtam, maradt benne elég használható rész. Az egy halott fa, kidőlésre kész, senkinek se fájhat, ha belevágok...

– Ez is nagy okosság. Csak egy ilyen okos, melegszívű, igazi jó embernek juthatott eszébe – mondta Mamó, és óvatosan megszorította Janó kézfejét.

E minősítéssel Koma is egyetértett. Helyeslőleg vakkantott néhányat, s felágaskodott és váratlanul előbb Janót, utóbb Mamót nyalintotta arcon, majd gondolt egyet, megfordult és elloholt valahová.

– Most meg hova szalad? – értetlenkedett Mamó.

Választ persze nem kapott, hisz Janó sem tudta mire vélni. Csak akkor tudták meg a választ, amikor Koma azzal a bizonyos méretes csonttal a fogai közt érkezett vissza. Látták, hisz a kutya nem csinált titkot belőle, hogy a kunyhó sarkánál kaparta el mélyen. A lócáról mindketten figyelemmel kísérték a műveletet.

– Megérkezett – szólaltak meg szinte egyszerre, amin elmosolyodtak.

– Talán meghozta vele a szerencsénket is.

Beszélgettek még egy ideig. Amikor aztán a kunyhóba tértek, Koma már az igazak álmát aludta. Az ajtó mellett heveredett le. Elégedetten mormogott álmában.

Másnap mindenki örömmel ébredt. A gyerekek Komával kergetőztek. Amikor kiderült, hogy apjuk lefekvésig nem megy sehová, otthon dolgozik majd, ugrándozi kezdtek, amit a kutya is utánozni kezdett.

– Ezt meg kell ünnepelni! – jelentette ki Mamó, s most kiterelgette Nyicát a többiek közé. – Ma én sütök punyét. Ha van kedved, hozz hozzá valamit a híres kertedből.

– Mit nem adnék, ha én is láthatnám – sóhajtott föl tréfásan Janó.

Ő lepődött meg leginkább, hogy Nyica földre süttött szemmel odament hozzá és – se szó, se beszéd – kézen fogva maga után húzta a fák mögötti titkos területe felé.

A gyerekek is szaladtak volna utánuk, de Mamó megálljt parancsolt nekik.

– Benneteket nem hívott!

Mirkónak ez nem esett jól, mert amikor Mamó ébersége lankadt, ő megpróbált mégiscsak utánuk sompolyogni, de Koma hátulról a nadrágjába kapott. Finoman, de határozottan visszahúzta Mamó elé. Mirkó ugyan kézzel-lábbal tiltakozott, sivalkodott is egy kicsit, de Mamó megnyugtatta:

– Legközelebb majd a bőrödnél, vagy a fülednél fogva húz. Ne légy szófogadatlan!

Mirkó rövidesen mégiscsak megtudta, miről maradt le. Nyica kosárcája ezúttal uborkával, paprikával, paradicsommal, retekkal és zöldhagymával volt megrakva. Apja pedig nem győzött áradozni. Bab is lesz, borsó is lesz, tök meg dinnye is készülődik. Káposzta- és kelkáposztafajok nőnek. Fokhagymát, hagymát és kaprot is nevel ez a lány. Krumplisorokot is mutatott. Lesz karalábé, zeller...! Annyi répa nő, hogy nem leszünk szűkében. Szerszámokat eszkábált magának fából, botokból készített gereblyét, faágakból ásót, meg kapát...

– Képzeljétek – ölelte magához az azonmód lángvörössé lett Nyicát –, a csermelytől egy kis csatornát ásott, azon jön a kertjébe a víz. De csak, ha akarja, mert egy elzárót is tett a távolabbi végébe. Nem is értem, hogy volt ideje erre. Kérdeztem, honnan szerzett magot, palántát, dughagymát, de erre csak felvonta a vállát és rejtelmesen belemosolygott a képembe.

Nyica a többieknek is megmutatta, hogyan húzta fel a vállait és hogyan mosolygott. Olyan mulatságos volt, hogy mindenkit nevetésre készítetett. Koma félreérthette a dolgot, mert a lány elé állt, szembe fordult a többiekkel és vad ugatásba kezdett. Mamó szólta rá:

– Ne csacsiskodj, Koma, nem rajta nevetünk, hanem velem!

– Ezentúl ti is segítetek neki! – zárta le a beszélgetést Janó. – Nem járja, hogy megszakad a munkában. Megsimogatta Nyica karját, majd ott hagyta a társaságot.

Janó nem reggelizett. Ebédig egy nagy talicskát készített magának. Fúrt, faragott, csiszolt, illesztett és szögelt. Mirkó adogatta a szerszámokat, és leste apja mozdulatait, aki rendre elmagyarázta, hogy mit, hogyan, és miért éppen úgy csinál.

A kész talicska rögtön játékszer lett. A gyerekek vették birtokukba. Egymást tologatták, de Koma is utaskodott a talicska öblében. Janó minden szerszámát gondosan rendbe szedte, s bekészítette másnapra az általvető szerszámartójába.

A vacsorát együtt fogyasztották. Finom lecsó került az asztalra. Mamó énekelni kezdett. Régi cigányok szívbemarkoló dalain merenghettek. Komát mártogatott kenyérral kínálták, s örültek, hogy elfogadta. Ízlett neki.

– Na, Komám, hát mégse maradsz éhen.

Amikor minden elcsitult megint csak ketten maradtak hátra, s beszélgettek a lócán. Janó tenyérnyi fadarabokból elkészítette a fakereszt mintáját, s mutatta Mamónak, hogy miként fogja összeilleszteni a két részt.

– Ha már áll, azt hiszem az lesz a legjobb, ha többihez segítséget kérek. Talán meg tudnám faragni – semmiképp se szépen – Jézus urunkat is, de az méltatlan lenne hozzá. Nem tudok emberalakot faragni. Hányszor, de hányszor megkíséreltem szegény Tí-cám arcát is... Hogy a gyerekek is láthassák, hisz alig emlékezhetnek már rá. De nem ment, sehogyan sem. Képtelen vagyok rá.

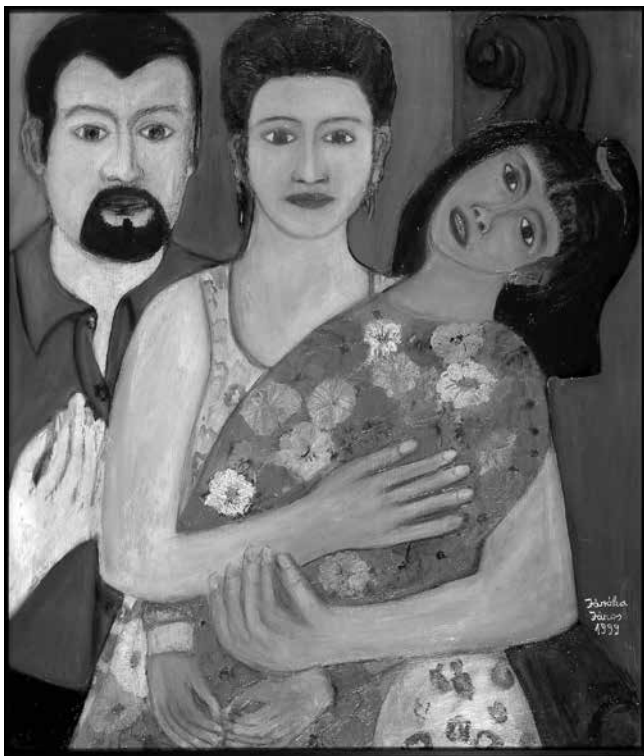
Ezen bánatosan elmerengett egy ideig, majd visszakanyarodott oda, ahol az imént eltérült.

– Az a szándékom, hogy a Jézus-faragásban segítséget kérek. Hátha lenne valaki, aki képes rá... De bádogra festve se lenne rossz. Láttunk olyanoikat is. Az lenne jó, ha valahogy ez az egész közös üggyé válna, s beszélgethetnénk is... Akkor ismernék meg igazán, s egy ismerősre már más szemmel néznék. Megyek is pihenni. Sok dolgom lesz holnap.

Mamó biztatón megszorította a vállát, mire Janó, némán megsimogatta a dagadozó kézfejét és megcsókolta homlokát. Alig ment el, Koma furakodott Mamó ölébe, s a sebes fülét nyújtogatta felé.

– Erről meg egészen megfeledkeztem – nyúlt a kenőcséhez, majd röviddel később így folytatta: – És erről is: még mindig szörnyen büdös vagy... No, kész vagyunk, te is mehetsz. Jobb, ha alszol.

– Ugye elkíséred? – kérdezte még a távozó kutyát. – Vigyáznod kell rá, hősöm!

Járóka János: Család

Járóka János: Marokkó

Kalányos Mónika versei

Mementó

Ködben tanított
jární e földön
engem
a hajnali derengés.
Bíborba burkolt,
Fény közeli
teste
oly könnyen feledtette,
hogy melegért könyörög
az ördög is
e tél ette,
világtalan kertben

Március

Kerted földjének
adnám a testem,
mikor csillagokat sírnak
benned az éjszakák.

Lennék én
a lehulló könnycsepp
fényéből, véreből
teremtett virág.

Szívedbe égett
párosult magány,
mikor csillagokat sírnak
Benned az éjszakák.

Látomás

Arcod
Finom karcolata,
Mint barlangok
Falára égetett
Rajza
Túlvilági lángok
Visszavert fényének, remegő
Fényével éjemben
Megjelent
Ósrégi koroknak lobogó
Hitével szívemre kövesedett
Hasonlíthatatlan
Szépségben

Én

A téli éjszakák
havas leheletébe
burkolom a lelkemet.

Sűrűn hulló hópihék
zuhanó zenéjét halkán,
hangtalan követem.

Letűnt esték
és újholdak harca
villózik át a pocsolyán.

Üres űrt
szőnek agyam szálaiból
a Bűn, a Vágy és az Árulás...

És az erősen font
rostok ideghártyáján
nem sejlik át a dallam-

hangszikra, mely fellobbanva
célját lelvén megmutatja, hová,
mi mögé rejtettem dalomat...

Ezerfényű hangjával hősín
hárfáján álmodhatna
és felébredhetné

a téli álmába fagyott
önbecsülésem
józan istenét.

Frigy

Gyötrelmes vággyal lobogj
felém. Rohanva kedves,
rohanva, rohanva. Mint ki
föld alól jött, hogy álmomat
fölrázza és vergődve lázban
rám kiáltsa: darabokra
rongyol kívánatos arcod titka

és fonja takaróját lebontott
hajamból, míg sorsomra tanít;
sorsomból kibont – meséli: ez
véd meg, e nyitott kalitka.
Kuporodj alá, itt vesd meg
ágyadat és feszítsd magad
köré hálomat az éjben –

madarak szabad tánca az égen
tiéd s enyém lesz; csak légy
te is ébren, hogy néma jelét
kicsinyke istenarcodnak
nehogy eltörje, szemedből
ki ne törölje bennem
egy hirtelen pillanat.